

Det kan oplyses, at det i modsætning til tidligere er det overvejende ønske indenfor fideikommissbesiddernes kredse, at der skabes mulighed for en overgang til fri ejendom, og justitsministeriet har modtaget et andragende fra en række fideikommissbesiddere, der ønsker, at der tilvejebringes lovhjemmel for, at en fideikommissbesidder har ret — men ikke pligt — til at lade fideikommisset overgå til fri ejendom mod en sikring af successorerne efter principperne i lensafløsningsloven.

De vigtigste grunde, som taler imod en opretholdelse af pengefideikommisserne er følgende:

Familiefideikommisserne stammer fra en tid, hvor det ansås for en fordel — også fra et samfundsmæssigt synspunkt — at den en slægt tilhørende formue holdtes samlet på een hånd, således at til enhver tid et enkelt af slægtens medlemmer var i stand til at opretholde en vis levestandard. Efter vor tids opfattelse må det imidlertid anses for stødende, at et enkelt barn af en søskendeflok ved sin faders død opnår besiddelsen af en formue, medens de øvrige søskende måske overhovedet intet arver fra forældrene. Endnu grellere stiller forholdet sig ved flertallet af fideikommiss i tilfælde af, at den afdøde besidder ikke efterlader sig sønner, idet fideikommisset i så tilfælde måske vil tilfalde en fjern mandlig slægtning med forbigåelse af den afdøde besidders døtre eller andre nære kvindelige slægtninge. Dansk Kvindesamfund har da også i en henvendelse til justitsministeriet givet udtryk for, at det deler det af fideikommissbesidderne fremsatte ønske om en ophævelse af pengefideikommisserne.

Nogen samfundsmæssig interesse knytter sig ikke til bevarelsen af pengefideikommisserne. Dels er der tale om en samfundsmæssig forholdsvis ubetydelig kapital, dels gælder der så strenge regler om anbringelse af fideikommissmidler, at de enkelte besiddere ikke har mulighed for gennem en personlig indsats at forøge fideikommissets afkast.

Den eneste grund, som kunne tale imod ophævelse af pengefideikommisserne, er hensynet til successorerne. En successors udsigt til ved besidderens død at erhverve fideikommisset er væsentlig sikrere end en almindelig arveudsigt, og lensafløsningsloven af 1919 blev da også som ovenfor omtalt indbragt for domstolene som grundlovsstridig, fordi den krænkede successorernes ret. Med hensyn til dette spørgsmål udtalte højesteretsdommene af 11. december 1920 „at den ret, som den successionsberettigede slægt har, ikke kan betragtes som så væsensforskelligt fra almindelig arveret, at lovgivningsmagten har været afskåret fra på grundlag af sit skøn over det samfundsgavnligt at lade de særlige successions-

regler bortfalde og de almindelige arveregler træde i deres sted.“

Da successorernes rettigheder ved et pengefideikommiss er af samme art som successorrettighederne med hensyn til jordegodsfideikommiss, kan der efter højesteretsdommene af 1920 ikke være nogen tvivl om, at lovgivningsmagten ved ophævelse af pengefideikommisserne må være frit stillet med hensyn til, hvorvidt og i bekræftende fald med hvilket beløb, man vil indrømme successorerne erstatning.

Det foreliggende lovforslag tilsigter derfor at gennemføre en overgang til fri ejendom af samtlige familiefideikommiss, således at overgangen til fri ejendom finder sted med virkning fra lovens ikrafttræden. Man har dog ment at burde undtage de familiefideikommiss, der udelukkende består af løsøre, ligesom man forsåvidt angår familiefideikommiss, der foruden en pengekapital tillige omfatter løsøre, har ment at burde give besidderen valgfrihed med hensyn til ophævelsen af det fideikommissariske bånd på løsøret, jfr. lovforslagets § 1, stk. 2 og 3 samt bemærkningerne hertil. Med hensyn til successorerne har man anset det for rimeligt at henlægge to femtedele af fideikommissets værdi til fordel for disse. Denne brøkdel svarer til den ved lensafløsningsloven af 1919 § 4 fastsatte, men i modsætning til ordningen efter sidstnævnte lov kommer hele erstatningen til udbetaling ved den nuværende besidders død.

Når man ikke har villet begunstige den person, som ville have tiltrådt besiddelsen af fideikommisset ved det andet besidderskifte, såfremt fideikommisset stadig bestod, er det ud fra den betragtning, at erstatningen typisk kun bør tilfalde personer, som i et vist omfang må antages at have indrettet sig — f. eks. med hensyn til uddannelse og lignende — i forventning om, at de ville blive besiddere af fideikommisset, og dette hensyn gør sig ikke gældende, når talen er om fjernere successorer end den første.

Administrationen i forbindelse med familiefideikommissernes overgang til fri ejendom foreslås henlagt til overformyndieret, der fra sin administration af successorfonds m. v. i henhold til lensafløsningsloven har en betydelig erfaring på et beslægtet område. Tilsynet med de for successorerne båndlagte kapitaler foreslås ligeledes henlagt til overformyndieret — jfr. lovforslagets § 14.

Det skal fremhæves, at professor, dr. jur. Stig Iuul har ydet justitsministeriet betydningsfuld bistand ved udarbejdelsen af nærværende lovforslag.

Bemærkninger til de enkelte paragraffer i lovforslaget: